

Lesnictví

Jednou ze základních ekonomických činností spadajících do primárního sektoru, tj. souboru odvětví vyrábějících základní suroviny pro další zpracování a potraviny pro obyvatelstvo, je také lesnictví. Tato hospodářská činnost má dvě základní funkce – produkční (produkce dřeva, ozdobných dřevin, semen a plodů) a mimoprodukční – veřejně prospěšnou z hlediska environmentálního a vyváženého přírodního působení na krajinu.

Tabulka 1: Lesnatost

Pramen: Český statistický úřad, Ministerstvo životního prostředí, 2003

Kraj	PHA	STČ	JHČ	PLK	KVK	ULK	LBK	HKK	PAK	VYS	JHM	OLK	ZLK	MSK	ČR
%	9,2	27,1	36,6	38,6	42,4	29,3	42,7	30,3	28,8	29,9	27,3	34,0	38,9	34,3	32,8
Pořadí	14.	13.	5.	4.	2.	10.	1.	8.	11.	9.	12.	7.	3.	6.	-

Podíl plochy porostlé lesy z celkové plochy regionu vypovídá o charakteru územního celku jak z hlediska krajiny, tak i z hlediska přírodních podmínek, neboť lesy nezanedbatelně ovlivňují čistotu ovzduší, velikost a zadržování srážek, vytváří překážky vzdušným proudům, chrání svrchní vrstvy půdy před splavováním i přesycháním atd.

Geografický charakter celého území naší republiky určuje lesnatost našich krajů s tím, že hranice makrooblastí lesů se prakticky nikde nekryjí s hranicemi krajů. Předposlední místo v žebříčku krajů podle lesnatosti u kraje Středočeského rozhodně neříká, že v celém kraji nejsou lesy – méně je jich jen uprostřed a případně v Polabí. Podobná situace je na příklad u krajů Jihočeského, Plzeňského a Karlovarského, kde vyšší zalesněnost naznačená umístěním v popředí pořadí lesnatosti je určena lesnatou oblastí u jihozápadních hranic těchto krajů na pohořích uzavírajících českou kotlinu. U moravských krajů je lesnatost ovlivněna lesními pásmy Českomoravské vrchoviny, Jeseníků a Karpatského oblouku.

Lesy jako významný prvek životního prostředí

Tabulka 2: Lesnatost vztahovaná na obyvatele

Pramen: Český statistický úřad

Plocha lesa/obyv.	kraj	PHA	STČ	JHČ	PLK	KVK	ULK	LBK	HKK	PAK	VYS	JHM	OLK	ZLK	MSK	ČR
tis. m ² / obyv.		0,04	2,65	6,01	5,43	4,71	1,94	3,27	2,69	2,63	4,08	1,75	2,82	2,66	1,56	2,59
pořadí		14.	9.	1.	2.	3.	11.	5.	7.	10.	4.	12.	6.	8.	13.	-

Jedním z indikátorů dovolujících porovnání environmentální úrovně jednotlivých krajů může být relativní lesnatost jako plocha lesů vztahovaná na 1 obyvatele. Je samozřejmé, že urbanizace a lesnatost jsou navzájem nepřímo úměrné. Potvrzuje to i umístění našich nejurbanizovanějších krajů (Hlavního města Prahy, Moravskoslezského a Jihomoravského) na 1. až 3. místě od konce pořadí krajů podle relativní lesnatosti. Jsou to současně kraje, jejichž centry jsou naše tři největší metropole. Jejich lokalizace byla již historicky před staletími tam, kde bylo dost místa na stavbu sídel, potřebných komunikací s blízkým či vzdálenějším okolím, tedy tam kde bylo nejméně zalesněných ploch. Trend odlesňování okolí center plynule pokračuje i v současnosti. Negativní vliv na životní prostředí je následkem tohoto procesu.

Tabulka 3: Přírůstek lesní půdy 1994 až 2004

Pramen: Český statistický úřad

1994=100

Kraj	PHA	STČ	JHČ	PLK	KVK	ULK	LBK	HKK	PAK	VYS	JHM	OLK	ZLK	MSK	ČR
%	1,5	0,4	0,8	0,4	0,6	0,9	1,7	0,3	0,5	0,6	0,3	1,8	0,3	0,1	0,6
Pořadí	3.	7.	5.	10.	7.	4.	2.	12.	8.	6.	11.	1.	13.	14.	-

Nyní již delší dobu trvale pozvolna ubývá zemědělská půda a ještě pozvolněji narůstá výměra lesní půdy. Tento trend platí nejen v celé České republice, ale i v každém z jejích krajů. Nad celorepublikovým průměrem je přírůstek u třetiny krajů. Největší přírůstek byl v kraji Olomouckém a Libereckém, v nichž nejvíce převládá zalesňování nad ztrátami výměry lesní půdy na uspokojení potřeb investiční výstavby atp. U posledního pořadí – Moravskoslezského kraje je tomu stále ještě naopak, hlad po stavebních pozemcích není kompenzován vyšším tempem obnovy lesů.

Druhá skladba lesů

Tabulka 4: Podíl ploch porostlých jehličnatými porosty

Pramen: Český úřad zeměměřičský a katastrální, Úřad pro hospodářskou úpravu lesů, 2003

Kraj	PHA	STČ	JHČ	PLK	KVK	ULK	LBK	HKK	PAK	VYS	JHM	OLK	ZLK	MSK	ČR
%	35,4	72,3	87,0	87,6	83,8	58,0	79,4	77,5	81,2	89,3	49,9	71,2	58,1	73,7	75,8
Pořadí	14.	9.	3.	2.	4.	12.	6.	7.	5.	1.	13.	10.	11.	8.	-

Tabulka 5: Podíl ploch porostlých listnatými porosty

Pramen: Český úřad zeměměřičský a katastrální, Úřad pro hospodářskou úpravu lesů, 2003

Kraj	PHA	STČ	JHČ	PLK	KVK	ULK	LBK	HKK	PAK	VYS	JHM	OLK	ZLK	MSK	ČR
%	63,2	26,7	12,0	11,7	15,4	40,2	19,8	21,7	17,4	9,6	49,0	27,6	40,9	25,4	23,2
Pořadí	1.	6.	12.	13.	11.	4.	9.	8.	10.	14.	2.	5.	3.	7.	-

Výše uváděné hodnoty podílu jehličnatých a listnatých porostů lesní půdy z její celkové výměry ukazují na poněkud pro naše podmínky méně vhodnou přílišnou převahu jehličnanů nad listnáci i tam, kde v minulosti převažovaly listnaté porosty. Relativně nejméně jehličnanů a nejvíce listnáčů je v lesích Hlavního města Prahy (městská zeleň), v Jihomoravském kraji (listnaté lužní lesy apod.) a ve Zlínském kraji (listnaté lesy v nížinách Pomoraví a většinou listnaté v Chříbech).

Poškození lesů

Tabulka 6: Poškození jehličnatých porostů

Pramen tabulek 6 a 7: Ministerstvo zemědělství ČR, STOKLASA Tech.

Kraj	PHA	STČ	JHČ	PLK	KVK	ULK	LBK	HKK	PAK	VYS	JHM	OLK	ZLK	MSK	ČR
%	38,3	11,6	10,4	11,8	12,2	20,6	12,2	10,9	11,2	10,7	18,1	13,9	14,4	18,3	
Pořadí	1.	10.	14.	9.	8.	2.	7.	12.	11.	13.	4.	6.	5.	3.	-

Tabulka 7: Poškození listnatých porostů

Kraj	PHA	STČ	JHČ	PLK	KVK	ULK	LBK	HKK	PAK	VYS	JHM	OLK	ZLK	MSK	ČR
%	23,5	15,5	21,8	61,6	43,9	34,8	55,1	14,4	16,3	47,1	39,6	37,7	30,3	49,8	
Pořadí	10.	13.	11.	1.	5.	8.	2.	14.	12.	4.	6.	7.	9.	3.	-

Moderní monitorovací metody (vyhodnocování satelitních snímků) umožňují sledovat stav poškození lesních porostů a zařadit ho do jednoho z pěti stupňů (od zdravých až po odumírající porosty). Data zachycená zde tabelárně se týkají silného až velmi silného poškození a nenávratně odumírajících porostů, tzn. s defoliací (odlistěním) přesahující 60 %.

Je poměrně jasná negativní korelace mezi podílem lesních ploch s jehličnatými porosty a podílem poškozených jehličnatých stromů, u listnatých tato korelace není patrná. Vede to např. k tomu, že v Hlavním městě Praze s minimálním podílem jehličnanů jsou tyto nejvíce poškozeny a naopak v kraji Vysočina, Plzeňském a Jihočeském s více než dvojnásobným podílem jehličnanů (blížícím se 90 %), je jejich poškození čtvrtinové (málo přes 10 %).

Shrnou-li se podíly poškozených jehličnatých i listnatých lesních porostů při zohlednění podílů ploch, které tyto porosty zaujímají je možné získat přehled o celkových regionálních diferencích poškozených lesů.

Tabulka 8: Podíl ploch poškozených lesních porostových ploch

Kraj	PHA	STČ	JHČ	PLK	KVK	ULK	LBK	HKK	PAK	VYS	JHM	OLK	ZLK	MSK	ČR
%	28,5	12,5	11,7	17,5	17,0	25,9	20,6	11,5	11,9	13,9	28,3	20,3	20,8	26,1	
Pořadí	1.	11.	13.	8.	9.	4.	6.	14.	12.	10.	2.	7.	5.	3.	-

Ukazuje se, že větší podíl poškozených lesů je v těch krajích, kde je vyšší hustota osídlení. Potvrzuje to teorém, že velkým škůdcem lesů svou činností i uspokojováním svých potřeb je člověk. Rovněž lze nalézt náznak určité nepřímé souvislosti mezi plochou lesů vztaženou na obyvatele a poškozením lesů. Pokud jde o zdravé porosty je situace poměrně tristní ve všech krajích. U listnatých porostů vyjma Středočeského kraje s 1 % zdravých stromů nejsou v žádném jiném kraji zdravé listnáče. U jehličnatých stromů je v moravských krajích 6 až 9 % zdravých, v českých krajích od 1 do 5 % a v Hlavním městě Praze méně než 1 %. Není také zanedbatelná negativní korelace mezi poškozením lesních porostů a poměrem ploch, které zaujímají jehličnany a listnaté porosty.

Výrazně nejvíc poškozených lesů je v krajích Jihomoravském, Plzeňském a Moravskoslezském. Nadprůměrné poškození je ve všech moravských krajích, kde je i nadprůměrný podíl listnatých a jehličnatých lesních porostů.

Kategorizace lesů

Podle převažujících funkcí se lesy zařazují do legislativně stanovených kategorií. Ochranné lesy jsou ty, jež se nachází na výrazně nepříznivých lokalitách, lesy v klečovém vegetačním pásmu a lesy vysokohorské.

Lesy zvláštního určení leží zejména v pásmech hygienické ochrany zdrojů vody, zdrojů minerálních a léčivých vod, v národních parcích a přírodních rezervacích. Patří sem i lesy příměstské, lázeňské, obory, lesy se zdůrazněnou funkcí rekreační, vodoochrannou, půdoochrannou, klimatickou, krajinnotvornou apod. Jde v tomto případě vesměs o lesy, kde mimoprodukční funkce jsou nadřazeny funkcím produkčním.

Hospodářské lesy jsou potom ty, které nejsou ani ochranné ani lesy zvláštního určení, a kde prvořadé jsou funkce produkční.

Tabulka 9: Podíl ploch kategorií lesa

Pramen: Český úřad zeměměřičský a katastrální, Úřad pro hospodářskou úpravu lesů

Kategorie lesa	kraj	PHA	STČ	JHČ	PLK	KVK	ULK	LBK	HKK	PAK	VYS	JHM	OLK	ZLK	MSK	ČR
Hospodář. I	%	2,0	70,0	77,4	81,4	54,2	62,2	57,7	69,1	89,0	92,3	68,2	77,9	89,4	85,6	75,6
	poř.	14.	8.	7.	5.	13.	11.	12.	9.	3.	1.	10.	6.	2.	4.	-
Ochranné II	%	3,9	3,1	1,9	5,6	3,1	8,0	7,8	9,2	1,8	0,9	1,9	3,5	0,1	1,2	3,5
	poř.	5.	7.	9.	4.	8.	2.	3.	1.	11.	13.	10.	6.	14.	12.	-
Zvlášť. určení III	%	94,1	26,9	20,7	13,0	42,7	29,5	34,5	21,7	9,2	6,8	29,9	18,6	10,5	13,2	20,9
	poř.	1.	6.	8.	11.	2.	5.	3.	7.	13.	14.	4.	9.	12.	10.	-

Naprostá převaha hospodářských lesů, zanedbatelné plochy lesů ochranných a velmi malý podíl lesů zvláštního určení charakterizují kraj Vysočina a případně i kraj Zlínský. Na opačném pólu leží Hlavní město Praha s naprostou většinou lesů zvláštního určení se značným odstupem před následujícím krajem Karlovarským.

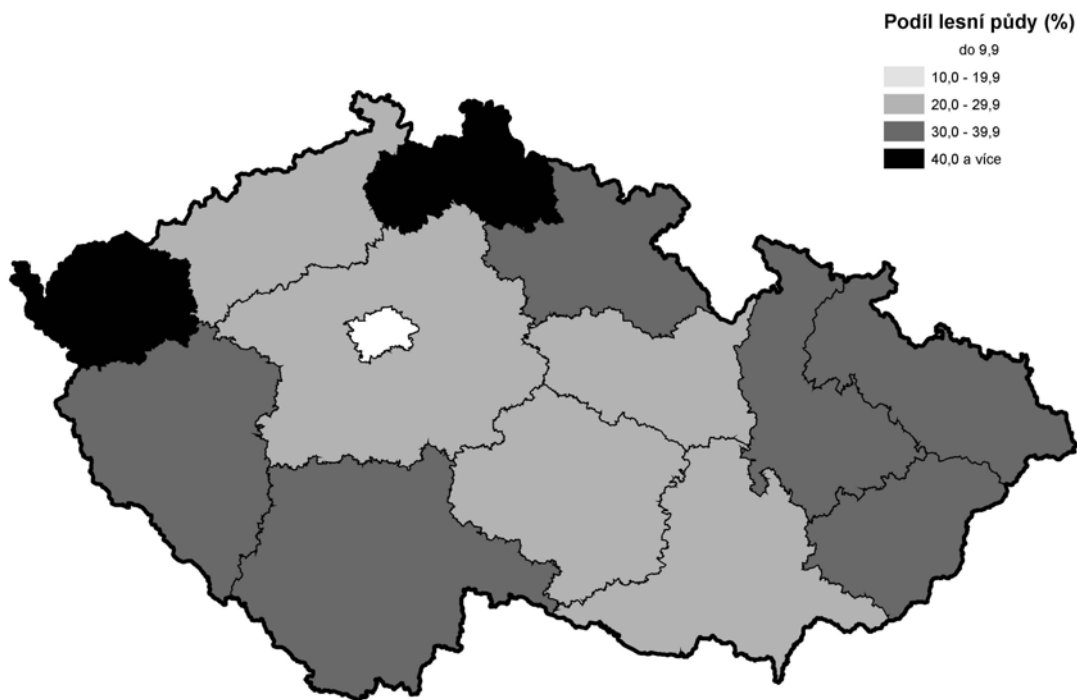
Tabulka 10: Vytěžování lesů

Pramen: Český statistický úřad

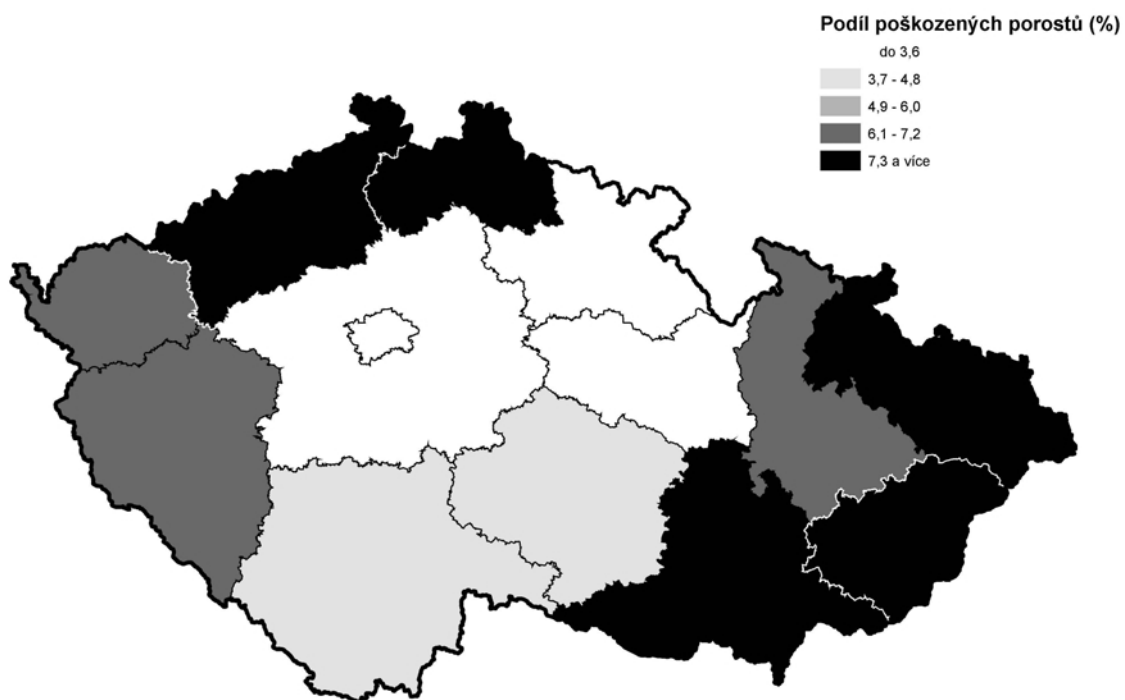
Kraj	PHA	STČ	JHČ	PLK	KVK	ULK	LBK	HKK	PAK	VYS	JHM	OLK	ZLK	MSK	ČR
%	0,17	0,48	0,60	0,53	0,44	0,23	0,32	0,50	0,61	0,72	0,48	0,69	0,61	0,88	0,55
Pořadí	14.	10.	6.	7.	11.	13.	12.	8.	5.	2.	9.	3.	4.	1.	-

Mezikrajské diference v intenzitě dosahování ekonomických výsledků lesního hospodářství je možné posuzovat podle celkové těžby dřeva vztážené na jednotku plochy lesů. Nejvíce se vytěžují lesy na Moravě, z pěti krajů zde čtyři zaujímají čelná místa v pořadí krajů, pouze v Jihomoravském kraji se vytěžování lesů pohybuje okolo průměru České republiky. Snad to je vlivem nízké absolutní i relativní lesnatosti, vlastností dřeva z nížinných a podhorských lesů, výhodnější dopravní dostupnosti, vysokého podílu poškozených stromů s méně kvalitním dřevem a jiných komerčně technických důvodů.

Příloha 1: Lesnatost (podíl lesní porostní půdy na celkové rozloze kraje), 2004

Příloha 2: Lesnatost poškozených porostů (podíl porostní půdy poškozených lesů na celkové rozlohy kraje), 2004

Příloha 3: Plocha lesních porostů vztážená na obyvatele, 2004

